

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/160238,69-rocznica-smierci-gen-Augusta-Emila-Fieldorfa-ps-Nil.html>
20.04.2024, 12:08

69. rocznica śmierci gen. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”

Data publikacji 24.02.2022

24 lutego 1953 r. w więzieniu mokotowskim zamordowano jednego z największych bohaterów walk o wolność Polaków w XX w. - gen. Augusta Emila Fieldorfa, m.in. organizatora i dowódcę Kedywu AK. Na „Nilu”, oficerze Wojska Polskiego, komuniści wykonali haniebną karę powieszenia, wydaną wcześniej i zatwierdzoną przez zbrodnicze struktury PRL (Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy, Sąd Najwyższy i Radę Państwa).

Gen. August Emil Fieldorf był najwyższym rangą żołnierzem AK, który padł ofiarą zbrodni sądowej okresu stalinowskiego. Pułkownik Julia Brystygielowa, była dyrektor Departamentu V i III MBP, powiedziała o nim:

„To był człowiek nie do złamania. Mimo to mógł żyć. Ale moi koledzy nie wytrzymali. Im się bardzo spieszyło. [...] Zagrali z generałem w otwarte karty. Wiedzieli, że taki fachman jak »Nil« nie da się wykorzystać w ciemno. [...] Gdy Fieldorf zdecydowanie odrzucił propozycję współpracy, sprawa stała się groźna dla bezpieczeństwa ludzi biorących udział w grze. W pewnym momencie »Nil« wiedział za dużo, aby żyć. Musiał umrzeć. Pozostało tylko uzgodnić szczegóły, w jaki sposób usunąć generała z tego świata”.

August Emil Fieldorf urodził się 20 marca 1895 r. w Krakowie. Już jako 17-latek wstąpił do Związku Strzeleckiego przygotowującego młodzież do boju o niepodległość ojczyzny. Jedynej szansy na odzyskanie przez Polskę wolności upatrywał w walce zbrojnej. Podczas I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej przeszedł długi szlak bojowy. Również w warunkach pokoju pozostał w służbie Polsce.

Od 1938 r. dowodził 51. Pułkiem Piechoty Strzelców Kresowych w województwie tarnopolskim, gdzie zastał go wybuch wojny. Po klęsce kampanii wrześniowej przedostał się na Węgry, a następnie do Francji i Wlk. Brytanii. Stamtąd jako pierwszy emisariusz Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych gen. Władysława Sikorskiego został wysłany do okupowanej Polski.

W latach 1942-1944, będąc szefem Kierownictwa Dywersji Komendy Głównej AK, dowodził najbardziej niebezpiecznymi i spektakularnymi akcjami przeciwko niemieckiemu okupantowi. Jego podkomendni dokonali m.in. udanego zamachu na kata Warszawy, dowódcę SS i policji Franza Kutscherę. Z tego powodu płk „Nil” był najbardziej

poszukiwanym przez hitlerowców przedstawicielem Polski Podziemnej.

W 1943 r., w obliczu zagrożenia Polski okupacją sowiecką, płk „Nil” otrzymał zadanie utworzenia i kierowania tajną organizacją „NIE” („Niepodległość”), która miała jej się przeciwstawić. Jednak wybuch powstania warszawskiego przerwał budowę wspomnianej organizacji.

Po rozwiązaniu AK w styczniu 1945 r. generał ponownie rozpoczął prace nad przygotowaniem „NIE”. Legitymował się jako Walenty Gdanicki. Niestety na początku marca tego samego roku został zupełnie przypadkiem aresztowany przez NKWD w Milanówku, a gdy znaleziono przy nim pewne ilości kawy, papierosów i dolarów, oskarżono go o spekulację i trafił do więzienia. Nierozpoznany spędził dwa lata w łagrach, ciężko pracując w nieludzkich warunkach.

Po powrocie do Polski w 1947 r., pomimo zaprzestania działalności konspiracyjnej, ze względu na rolę, jaką odegrał w czasie walk z bolszewikami oraz podczas II wojny światowej, był bardzo intensywnie poszukiwany przez Urząd Bezpieczeństwa i kontrwywiad wojskowy. W lutym 1948 r. zdecydował się na ujawnienie, co doprowadziło do jego aresztowania.

Dowódca Kedywu został osadzony w więzieniu przy ul. Rakowieckiej. Trafił do celi nr 11, bardzo ciasnej, pozbawionej okna, stołu i stołka, w której można było siedzieć tylko na podłodze. Głodzono go i dręczono przesłuchaniami. Jak wynika z zachowanych protokołów przesłuchań, zeznawał dość ogólnie, skupiał się na sprawach drugorzędnych, szczegółowo omawiał znane i często mało ważne fakty, ale w istotnych sprawach zasłaniał się brakiem pamięci, bagatelizował i marginalizował rolę niektórych współpracowników, byle nie dać podstaw do ich aresztowania, ujawniał nazwiska osób nieżyjących bądź tych, które – wcześniej zdekonspirowane – przebywały w więzieniu. W trakcie śledztwa bezpieczeństwa zaproponowała generałowi współpracę oraz podpisanie apelu do byłych żołnierzy AK o ujawnienie się i zaufanie „władzy ludowej”. Fieldorf jednak zdecydowanie odrzucił taką możliwość. W odpowiedzi miał usłyszeć:

„Jeśli tak, to między nami wszystko skończone. Nie skorzystaliście z niesamowitej okazji. Teraz już nam nie jesteście potrzebni. Pożalujecie. Będziecie wisieć”.

W konsekwencji w kwietniu 1952 r. na rozprawie niejawnej Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy skazał generała na karę śmierci – na podstawie fałszywych oskarżeń o współpracę z okupantem niemieckim i wydawanie terenowym „Kedywom” rozkazów likwidowania partyzantów sowieckich i działaczy lewicowych – zgodnie z dekretem o wymiarze kary dla zbrodniarzy hitlerowskich i zdrajców narodu polskiego. Nie uwzględniono wyjaśnień Fieldorfa, nie powołano wskazanych przez niego świadków i ekspertów. Wyrok wykonano 24 lutego 1953 r.

Dopiero 5 lat później na fali odwilży Generalna Prokuratura umorzyła postępowanie karne wobec generała z powodu braku dowodów winy. Po upływie 36 lat od śmierci „Nila”, w 1989 r., Prokurator Generalny PRL przyjął, „iż podstawą umorzenia jest stwierdzenie, że August Emil Fieldorf nie popełnił zarzucanego mu czynu, [...] nie dopuścił się zarzuconej mu zbrodni i był całkowicie niewinnym”.

Do dnia dzisiejszego nie udało się odnaleźć szczątków Fieldorfa. Wedle jednej wersji jego zwłoki miały zostać wrzucone do bezimiennego grobu. Według innej ciało Fieldorfa zostało spalone. Zagadkę tę stara się rozwikłać Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN, które próbuje odnaleźć szczątki polskiego Bohatera.

30 czerwca 2021 r. w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, które mieści się w dawnym areszcie śledczym przy Rakowieckiej 37 w Warszawie, prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Jarosław Szarek wspólnie z dyrektorem Muzeum Jackiem Pawłowiczem odsłonił tablicę poświęconą gen. Augustowi Fieldorfowi. IPN jest fundatorem tablicy.

**GEN. BRYG. AUGUST EMIL FIELDORF
„NIL”**

20 III 1895 KRAKÓW - 24 II 1953 WARSZAWA

ŻOŁNIERZ LEGIONÓW POLSKICH 1914 - 1917

OBROŃCA OJCZYZNY W WOJNIE 1919 - 1921

**W LATACH 1935 - 1938 DOWÓDCA KOLEJNO
BATALIONU KOP „TROKI” I PUŁKU KOP „WILNO”**

**OD MARCA 1938 R. DOWÓDCA
51. PUŁKU STRZELCÓW KRESOWYCH
NA CZELE KTÓREGO 1 IX 1939 R. WYRUSZYŁ
DO WALKI Z NIEMIECKIM AGRESOREM**

**W 1940 R. PIERWSZY EMISARIUSZ
RZĄDU NA UCHODŹSTWIE I NACZELNEGO WODZA
DO OKUPOWANEGO KRAJU**

OFICER ZWZ - AK

**OD LISTOPADA 1942 R.
KOMENDANT KIEROWNICTWA DYWERSJI KOMENDY GŁÓWNEJ
ARMII KRAJOWEJ**

TWÓRCA ORGANIZACJI „NIEPODLEGŁOŚĆ” - „NIE”

OD PAŹDZIERNIKA 1944 R. ZASTĘPCA DOWÓDCY AK

**ARESZTOWANY PRZEZ NKWD 7 III 1945 R.
NIEROZPOZNANY, ZESŁANY DO ŁAGRÓW
PO POWROCI I UJAWNIENIU PONOWNIE ARESZTOWANY
PRZEZ KOMUNISTYCZNY URZĄD BEZPIECZEŃSTWA
PO CIĘŻKIM ŚLEDZTWIE I TORTURACH
SKAZANY W SFINGOWANYM PROCESIE 16 IV 1952 R.
PRZEZ SĄD WOJEWÓDZKI DLA M. ST. WARSZAWY
NA KARĘ ŚMIERCI PRZEZ POWIESZENIE
WYROK WYKONANO W WIĘZIENIU NA RAKOWIECKIEJ**

**NIEZŁOMNEMU ŻOŁNIERZOWI
RZECZYPOSPOLITEJ**

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ 2021

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej wydał album autorstwa Marii Fieldorf i Leszka Zachuta pt. „Generał August Emil Fieldorf 1895–1953”.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Maria Fieldorf
Leszek Zachuta

**GENERAL
AUGUST EMIL
FIELDORF
1895–1953**

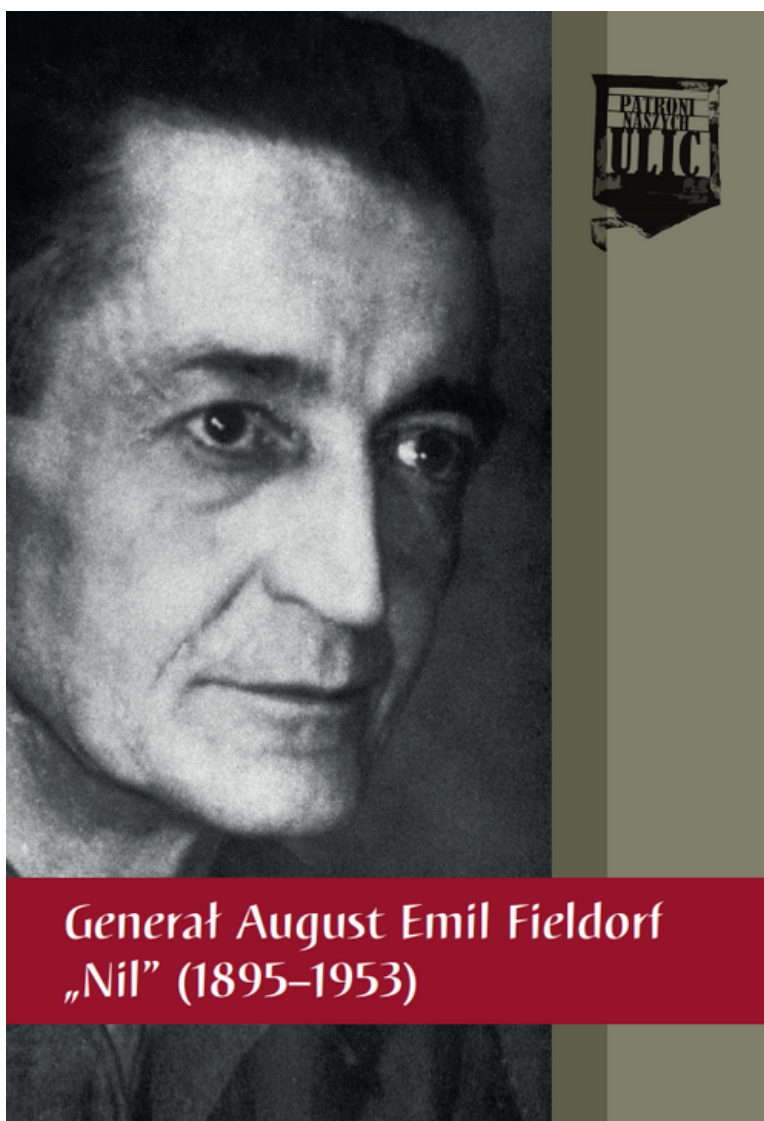
W 2013 r. zaprezentowana została wystawa „Niezlomny. Gen. August Emil Fieldorf „Nil” (1895–1953)” przedstawiająca najważniejsze fakty z życia generała, zilustrowane licznymi fotografiami - udział w wojnie polsko-bolszewickiej, kampanii wrześniowej, a także działalność jako szef Kierownictwa Dywersji Komendy Głównej Armii Krajowej. Album można pobrać z poniższego linku:

- <http://bityl.pl/fIBW9>

Zapraszamy również do lektury dwóch artykułów historyków z IPN: Anny Zechenter, *Generał „Nil”* oraz Pawła Sztamy, *Jak krakowski urwis został strzelcem Piłsudskiego. Młodość Augusta Emila Fieldorfa* prezentujących sylwetkę tego wybitnego dowódcy.

- [**Anna Zechenter, *Generał „Nil”***](#)
- [**Paweł Sztama, *Jak krakowski urwis został strzelcem Piłsudskiego... Młodość Augusta Emila Fieldorfa***](#)

Dodatkowo, zachęcamy do pobrania i przeczytania broszury popularnonaukowej z cyklu [**„Patroni Naszych Ulic” o generale „Nilu”**](#)

W 2009 r. IPN wydał także materiały edukacyjne *Generał August Emil Fieldorf „Nil”*. Publikacja zawiera scenariusze trzech lekcji interdyscyplinarnych (język polski, historia, wiedza o społeczeństwie), prezentujące gen. „Nila”.

- [**Generał August Emil Fieldorf „Nil”, wybór i opracowanie Wiesława**](#)

Młynarczyk, Monika Koszyńska